

Rozdział VI. GOSPODARSTWA DOMOWE I RODZINY

1. Gospodarstwa domowe

Gospodarstwo domowe definiowane jest w spisach ludności jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. Osoby samotne oraz mieszkające z innymi osobami, ale utrzymujące się oddzielnie, tworzą odrębne, jednoosobowe gospodarstwa domowe.

W końcu maja 2002r. w województwie warmińsko-mazurskim było 483,8 tys. gospodarstw domowych, tj. o 59,8 tys. (14,1%) więcej niż w grudniu 1988 r. (patrz tabl. VI.1). Liczba gospodarstw domowych w miastach wynosiła 311,6 tys. i zwiększyła się o 52,1 tys. (20,1%), zaś na wsi 172,2 tys. i zwiększyła się o 7,7 tys. (4,7%).

Tabl. VI. 1. Gospodarstwa domowe i ludność w latach 1988 i 2002

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe			Ludność w gospodarstwach domowych			Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym	
	1988	2002	1988 =100	1988	2002	1988 =100	1988	2002
	w tysiącach			w tysiącach				
Ogółem	423,9	483,8	114,1	1362,9	1410,4	103,5	3,22	2,92
miasta	259,5	311,6	120,1	775,1	844,6	109,0	2,99	2,71
wieś	164,4	172,2	104,7	587,8	565,7	96,2	3,58	3,29

Województwo warmińsko-mazurskie obok podlaskiego i lubelskiego należało do województw o najwyższym przyroście (rzędu 20-25%) liczby gospodarstw domowych w miastach.

Wielkość gospodarstw domowych

W 2002 r. w skład gospodarstw domowych wchodziło 1410,4 tys. osób (98,7% ludności województwa), czyli o 47,4 tys. osób więcej niż w 1988 r. Liczba ludności w gospodarstwach w miastach wzrosła o 69,5 tys., natomiast na wsi zmniejszyła się o 22,1 tys. w porównaniu z 1988 rokiem.

Wielkość gospodarstw domowych – mierzona średnią liczbą osób w gospodarstwie – zmniejszyła się w stosunku do 1988 r. zarówno na wsi, jak i w mieście. W 2002 r. jedno gospodarstwo domowe tworzyło średnio: w miastach – 2,7 osób, a na wsi – 3,3 osoby.

Porównując wielkość gospodarstw domowych w latach 1988 i 2002 należy zwrócić uwagę na duży wzrost gospodarstw tworzonych przez jedną osobę (o 6,5 punktu procentowego). Uwzględniając wiek osób tworzących gospodarstwa jednoosobowe można zaobserwować wzrost ilości gospodarstw domowych tworzonych przez osoby młode, w wieku poniżej 30 lat.

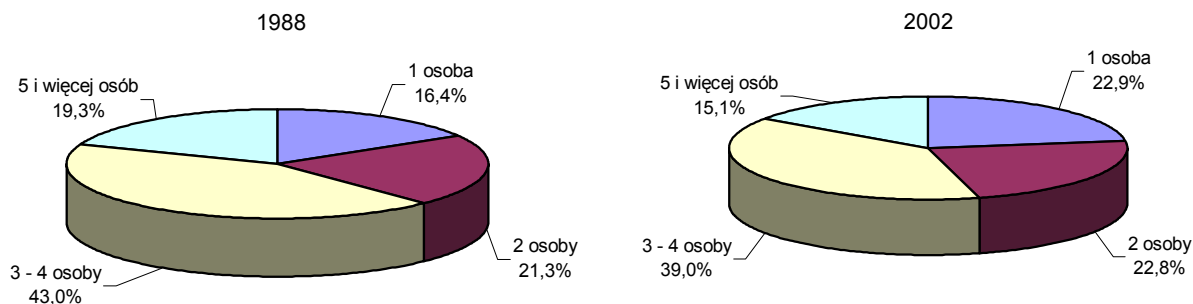
Tabl. VI. 2. Gospodarstwa domowe według liczby osób w 2002r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym					
		1	2	3	4	5	6 i więcej
	w tys.	w % ogółem					
Ogółem	483,8	22,9	22,8	20,1	18,9	8,9	6,2
miasta	311,6	25,0	24,2	21,4	18,9	7,2	3,4
wieś	172,2	19,3	20,3	17,7	19,1	12,2	11,4

Jednocześnie w 2002r. zmniejszył się odsetek gospodarstw 3-4 osobowych (o 3,9 punktu procentowego) oraz 5-osobowych i większych (o 4,1 punktu).

Biorąc pod uwagę liczbę osób tworzących gospodarstwa domowe sytuacja w miastach i na wsi jest zróżnicowana. W miastach najczęściej występowały gospodarstwa jednoosobowe (co czwarte gospodarstwo) podczas gdy na wsi – gospodarstwa dwuosobowe. Na terenach wiejskich kilkakrotnie częściej niż w miastach występowały gospodarstwa duże, pięcioosobowe i większe. Na wsi stanowiły one 23,6% ogółu gospodarstw, podczas gdy w miastach – 10,6%

Struktura gospodarstw domowych według wielkości w latach 1988 i 2002r.

W poszczególnych powiatach wystąpiły istotne różnice w strukturze gospodarstw domowych zwłaszcza według wielkości, gdy porównania dokonuje się z uwzględnieniem przekroju miasto – wieś. Największe gospodarstwa na terenie miast odnotowano w powiatach: olsztyńskim, piskim i nidzickim (składające się z 2,97 osób) natomiast na terenie wsi w powiatach: iławskim, piskim, ełckim (odpowiednio 3,46; 3,45 i 3,43 osób). Najmniejsze gospodarstwa na terenie miast występowały w powiatach: m. Olsztyn i m. Elbląg (odpowiednio 2,42 i 2,55 osób), zaś na wsi – w powiatach: węgorzewskim (3,19 osób) oraz bartoszyckim i nidzickim (3,21 osób).

Skład rodzinny gospodarstw domowych

Spśród wszystkich gospodarstw domowych 366,1 tys. (tj. 75,7%) było tworzonych przez co najmniej jedną rodzinę. W tej grupie 347,5 tys. to gospodarstwa jednorodzinne (94,9% ogółu gospodarstw rodzinnych). Liczba gospodarstw dwurodzinnych wynosiła 17,8 tys., czyli 4,9%. Gospodarstwa składające się z trzech i większej liczby rodzin, których zbiorowość liczyła 0,8 tys., występowały stosunkowo rzadko (stanowiły 0,2% ogółu gospodarstw rodzinnych).

Struktura gospodarstw domowych według składu rodzinnego w miastach i na wsi kształtowała się podobnie. Zarówno w miastach jak i na wsi najczęściej było gospodarstw domowych jednorodzinnych. Na wsi częściej występowały gospodarstwa dwurodzinne oraz trzy i więcej rodzinne – odpowiednio 5,2% i 0,3% wobec 2,8% i 0,1% w miastach. Gospodarstwa nierodzinne natomiast częściej występowały w miastach – 26,4% wobec 20,5% na wsi.

Tabl. VI. 3. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2002 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa domowe			
		jednorodzinne	dwurodzinne	trzy i więcej rodzinne	nierodzinne
w tysiącach					
Ogółem	483,8	347,5	17,8	0,8	117,7
miasta	311,6	220,1	8,8	0,3	82,3
wieś	172,2	127,4	9,0	0,5	35,3
w odsetkach					
Ogółem	100,0	71,8	3,7	0,2	24,3
miasta	100,0	70,6	2,8	0,1	26,4
wieś	100,0	74,0	5,2	0,3	20,5

2. Rodziny

Rodziny w gospodarstwach domowych

W 2002r. liczba rodzin w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 385,6 tys., z czego 61,9% zamieszkiwało w miastach p. tabl.VI.4

Zgodnie z przyjętą w spisie ludności 2002 metodologią, rodziny są wyodrębnione w ramach istniejących gospodarstw domowych. Za rodzinę uznawano parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. W 2002 r. badano także rodziny przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Tabl. VI. 4. Rodziny według typów w 2002 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Typ rodziny					
		małżeństwa bez dzieci	małżeństwa z dziećmi	partnerzy bez dzieci	partnerzy z dziećmi	samotne matki	samotni ojcowie
w tysiącach							
Ogółem.....	385,6	81,3	219,4	3,4	5,8	67,9	7,7
miasta	238,8	53,4	131,1	2,2	3,3	44,0	4,7
wieś.....	146,8	27,9	88,3	1,2	2,6	23,9	3,0
w odsetkach							
Ogółem.....	100,0	21,1	56,9	0,9	1,5	17,6	2,0
miasta	100,0	22,4	54,9	0,9	1,4	18,4	2,0
wieś.....	100,0	19,0	60,1	0,8	1,7	16,3	2,1

Z uwagi na przemiany zachodzące w społeczeństwie polskim w ciągu ostatniego dziesięciolecia uznano za zasadne uwzględnienie obok dotychczasowych czterech typów rodzin (małżeństw bez dzieci, małżeństw z dziećmi, samotnych matek z dziećmi i samotnych ojców z dziećmi) dwóch nowych: partnerów bez dzieci i partnerów z dziećmi.

W celu umożliwienia porównania wyników dotyczących małżeństw w 1988 i 2002 roku z wynikami poprzednich spisów, należy łączyć dane o małżeństwach i partnerach.

Dominującym typem rodziny były małżeństwa z dziećmi – 219,4 tys., co stanowi 56,9% wszystkich rodzin w województwie. – patrz tabl. 1. Drugim pod względem liczebności typem rodziny były małżeństwa bez dzieci stanowiące w 2002 r. 21,1% wszystkich rodzin. Zbiorowość małżeństw bez dzieci stanowią przede wszystkim małżeństwa starsze, których dzieci już się usamodzielnili lub założyły własne rodziny, a także część młodych małżeństw,

które jeszcze nie miały dzieci. Nowym typem rodzin, uwzględnionym po raz pierwszy w spisie 2002 r. byli partnerzy, którzy stanowili 2,4% rodzin.

Ponad połowę (63,0%) rodzin partnerskich stanowiły rodziny z dziećmi.

Dane spisu na temat dzieci w rodzinach dotyczą przede wszystkim grupy dzieci w wieku 0-24 lat pozostających na utrzymaniu, zamieszkujących z obojgiem rodziców lub z jednym w rodzinach niepełnych.

Na podstawie spisu 2002 ustalono, że rodziny z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu stanowiły 61,3% wszystkich rodzin w województwie. W całej zbiorowości rodzin z dziećmi na utrzymaniu najliczniejszą grupę stanowiły rodziny z 1 dzieckiem – 44,8% lub z 2 dzieci – 35,8% (patrz tabl. VI.5).

Spośród wszystkich typów rodzin utrzymujących dzieci najliczniejszą stanowiły małżeństwa – blisko 80%. W 2002 r. 40,2% z nich utrzymywało 1 dziecko, 38,4% - 2 dzieci, a 21,4% - 3 i więcej.

Tabl. VI. 5. Rodziny w gospodarstwach domowych według typu i liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w 2002r.

Typ rodziny	Rodziny według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu			
	razem	1	2	3 i więcej
	w tysiącach	w odsetkach		
Ogółem	236,2	44,8	35,8	19,4
Małżeństwa	186,5	40,2	38,4	21,4
Partnerzy	5,2	49,6	29,2	21,3
Samotne matki	40,7	63,1	26,0	10,9
Samotni ojcowie	3,7	66,1	24,1	9,7
Miasta	144,8	49,5	36,8	13,7
Małżeństwa	111,9	45,0	39,9	15,1
Partnerzy	2,9	55,3	29,9	14,8
Samotne matki	27,6	65,3	26,1	8,6
Samotni ojcowie	2,4	69,2	24,5	6,3
Wieś	91,4	37,3	34,3	28,4
Małżeństwa	74,7	33,0	36,2	30,8
Partnerzy	2,3	42,3	28,3	29,4
Samotne matki	13,0	58,3	25,8	15,9
Samotni ojcowie	1,4	60,7	23,6	15,7

Rodziny partnerów stanowiły 2,2% rodzin z dziećmi na utrzymaniu, z czego ponad połowa (55,6%) z nich zamieszkiwała w miastach. Najczęściej stanowiły rodzinę z 1 dzieckiem – 49,6% przypadków.

W przekroju terytorialnym obserwuje się znaczne zróżnicowanie diety rodzin. W miastach dominował model rodziny z 1 dzieckiem – 49,5%. Na wsi odsetek takich rodzin był znacznie niższy – 37,3%. Z kolei rodzina wielodzietna, tzn. z 3 dzieci i więcej pozostających na utrzymaniu, występował częściej na wsi. Odsetek tych rodzin na wsi wyniósł 28,4%, podczas gdy w miastach – 13,7%.

Rodziny niepełne

Rodzina niepełna składa się z jednego rodzica (matki lub ojca) i przynajmniej jednego dziecka, niezależnie od wieku i stanu cywilnego dziecka.

W 2002r. w województwie było 75,7 tys. rodzin niepełnych. Spośród rodzin niepełnych 44,4 tys. (tj. 58,7%) miało przynajmniej jedno dziecko w wieku do lat 24 na utrzymaniu. W pozostałych rodzinach (41,3%) dzieci były starsze albo miały własne źródła utrzymania. Rodziny samotnych matek z dziećmi na utrzymaniu stanowiły 59,9% ogółu rodzin samotnych matek, 48,5% samotnych ojców ma dzieci na utrzymaniu.

Rodziny niepełne miały znacznie mniej dzieci na utrzymaniu - większość z nich (63,1% matek i 66,1% ojców) utrzymywało tylko jedno dziecko, dwoje odpowiednio 26,0% i 24,1% a troje i więcej 10,9% matek i 9,7% ojców.